

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

C. Virgil Gheorghiu

Ora 25

Studiu introductiv de Marius Miheț

Prefață de Gabriel Marcel

Editura Ratio et Revelatio
Oradea
2016

Redactor: Raluca Lazarovici Vereş
Coperta: Veniamin Micu
DTP: Călin Chendea și Horia Șandor

Respect pentru oameni și cărți

Tipărit la Metropolis SRL Oradea
e-mail: metropolis@rdsor.ro

Copyright © 2016

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României GHEORGHIU, VIRGIL C

Ora 25 / C. Virgil Gheorghiu ; pref. la ed. franceză Gabriel Marcel, la ed. românească Marius Miheț ; red.: Raluca Lazarovici Vereș. - Oradea : Ratio et Revelatio, 2016

ISBN 978-606-8680-50-7

I. Marcel, Gabriel (pref.)

II. Miheț, Marius (pref.)

III. Lazarovici Vereș, Raluca (red.)

821.135.1-31

Editura Ratio et Revelatio, Oradea
str. Sofiei, nr. 3, Bihor, România, 410183
e-mail: office@ratioet revelatio.com

www.ratioet revelatio.com

Cuprins

Studiu introductiv.....	VII
Prefață la prima ediție	71
Fântâna.....	83
Cartea întâi.....	143
Cartea a doua.....	215
Cartea a treia.....	251
Cartea a patra.....	303
Cartea a cincea.....	369
Intermezzo	483
Epilog.....	495

FÎNTÎNA

1.

– Mie nu-mi vine să cred că pleci! a zis Suzana, lipindu-se de trupul lui Johann Moritz.

A pus mâinile pe capul bărbatului și i-a mângâiat părul negru cu palmele. El s-a dat un pas înapoi.

– De ce nu crezi? a zis el aspru. Poimîine dimineață, la răsăritul soarelui, plec.

– Știu! a murmurat ea.

Stăteau amîndoi în picioare lângă gard. Era răcoare. Trecuse de miezul nopții. El i-a dat mâinile la o parte și a zis:

– Acum, la revedere!

– Mai stai un minut! a șoptit ea.

– De ce să mai stau? Vocea lui era hotărîtă. E tîrziu. Mîine am treabă!

Ea n-a răspuns, dar s-a strîns și mai aproape de el. Și-a lipit obrazul de pielea pieptului lui, dîndu-i cămașa în lături, apoi a ridicat ochii spre cer.

– Uite ce frumos se văd stelele! a zis ea.

Bărbatul aștepta ca ea să-i spună ceva important. Credea că de aceea l-a rugat să mai stea un minut, ea îi vorbea însă despre stele. El și-a retras trupul de lângă ea și a vrut să se depărteze.

Și-a adus aminte însă că pleacă și că, cel puțin trei ani, n-are s-o mai vadă. Și s-a uitat și el la stele, ca să-i facă ei plăcere.

– Oare e adevărat că fiecare om are steaua lui pe cer și, când omul moare, steaua lui cade?

– De unde vrei să știi eu asta? a răspuns el.

Acum era hotărât să plece:

– La revedere! a zis.

– Oare și noi avem stelele noastre pe cer? a întrebat Suzana.

– Le avem, ca și ceilalți oameni! a răspuns Moritz. Pe cer sau în frunte!

I-a luat capul, cu palmele, de pe pieptul lui și i l-a dat deoparte. Apoi a plecat. Ea l-a condus pînă în drum, ținându-l de mîna. Se uita uneori la stele, alteori la el.

– Te-aștept mîine seară! a zis ea.

El n-a întors privirea. A răspuns, depărtîndu-se:

– Dacă nu plouă, vin.

Suzana ar fi vrut să alerge după el, să-l roage să vină chiar dacă plouă. Dar el se depărta, cu pași mari. Pe urmă, a dispărut după colțul grădinilor. Femeia a rămas încă puțin pe loc. Și-a întins rochia pe șolduri, cu palmele, scuturînd firele de iarbă. Înainte de a intra în curte, s-a uitat la iarba mototolită de sub nuc, unde stătuseră culcați unul lângă altul. În nări mai simțea mirosul pielii și al trupului lui. Era un miros de iarbă strivită, de tutun și de sîmbure de cireasă...

Johann Moritz a străbătut cîmpul și s-a îndreptat spre

casă, fluierînd. Era îmbrăcat cu pantaloni negri, soldățești, avea cămașă albă, descheiată la gît, și picioarele goale. De cîteva ori s-a oprit din fluierat și a căscat. Apoi s-a gîndit la femeia pe care o lăsase în urmă – la Suzana – și i-a venit să rîdă de întrebările ei despre stele. „Femeile sînt ca niște copii. Le trec tot felul de întrebări prin cap!” – și-a zis el. Apoi s-a gîndit la călătoria pe care are să o facă, spre America, peste o zi. După aceea, nu s-a mai gîndit la nimic. Îi era somn. Deabia aștepta să ajungă acasă și să se culce. Mîine trebuie să se scoale cînd s-o lumina de ziuă. Era ultima zi de lucru. Și pînă la ziuă nu mai erau decît vreo cîteva ceasuri.

Johann Moritz a grăbit pasul.

2.

A doua zi, în zori, Johann Moritz s-a oprit la cișmeaua din mijlocul satului și, descheindu-și larg cămașa la piept, a luat de cîteva ori apă rece în pumni, frecîndu-și obrazii și gîtul. Împrejur nu era nimeni. Sătenii nu se sculaseră încă. El a pornit, prin mijlocul uliței. Palmele ude și le-a uscat trecîndu-le prin păr. Și-a potrivit apoi gulerul cămășii, fără să-l încheie, și a privit satul, de pe care se ridica o ceață albă ca laptele.

Acesta e satul Fîntîna, din România. Johann Moritz s-a născut aici, cu 25 de ani în urmă. Acum, privind casele mici și cele trei biserici – catolică, protestantă și ortodoxă, și-a adus aminte că Suzana îl întrebese dacă n-o să-i fie dor de sat, cînd o să fie departe. A rîs, atunci, de întrebarea ei și a răspuns că el e bărbat: numai femeilor le este dor. Acum însă simte în piept o părere de rău, ca un abur, fiindcă trebuie să plece. A început din nou să fluiera și nu s-a mai uitat la sat.

Casa preotului Alexandru Korugă e la marginea șoselei, nu departe de biserica ortodoxă. Poarta e încuiată. Johann Moritz s-a aplecat și a luat cheia aflată sub poartă, anume ca s-o găsească el dimineața, când vine la lucru. A descuiat poarta veche de stejar, fără grabă, și a intrat în curte. Cîinii au venit în calea lui și l-au înconjurat prietenoși. Îl cunoșteau, fiindcă Johann Moritz lucrează la preotul Alexandru Korugă de șase ani, în fiecare zi. Aici este la el acasă. Astăzi este însă ultima zi de lucru. Pe urmă își va lua simbria și îi va spune preotului că pleacă. Pînă acum nu îl anunțase încă.

Johann Moritz a intrat în magazie și a scos coșurile, așezîndu-le în căruță. Preotul a ieșit în cerdac, numai în cămașă albă din pînză de in și în pantaloni. Atunci se ridicase din pat. Moritz l-a salutat zîmbind. A lăsat coșul din mîna, și-a scuturat palmele de praf și a urcat în cerdac, luînd din mîna bătrînului cana albă, plină cu apă.

– Lăsați, că vă torn eu!

Johann Moritz a turnat apă în palmele făcute căuș ale preotului. Privea degetele lungi, ca de femeie, cu pielea albă, și se uita cu plăcere cum bătrînul își săpunește barba cărunță, gîtul și fruntea. Privind, Moritz uita să toarne apă. Preotul aștepta cu pumnii întinși și acoperiți de clăbuci. Atunci Moritz se simțea și se înroșea.

Preotul Korugă e parohul bisericii ortodoxe din Fîntîna. Nu are decît cincizeci de ani. Barba și părul îi sînt însă ca argintul. Trupul înalt, subțire, parcă nu are carne și seamănă cu trupurile sfinților din icoanele bisericii ortodoxe. Trupul îi este de bătrîn. Cînd te uiți însă în ochii lui și cînd îl auzi vorbind, vezi că preotul e tînăr.

După ce a terminat de spălat, preotul a început să-și usuce obrazii și gîtul cu prosopul aspru. Moritz stătea lîngă el,

cu cana în mîna.

– Părinte, aș vrea să vă spun ceva! a zis.

– Așteaptă să mă-mbrac! a răspuns preotul.

A intrat în casă, luînd cana goală din mîna lui Johann Moritz. În prag, s-a întors:

– Și eu am să-ți spun ție ceva! a zis preotul zîmbind.

Ceva care are să te bucure. Acum pune coșurile în căruță și înhamă caii!

În primele ceasuri ale dimineții, Johann Moritz și preotul Alexandru Korugă au cules merele și le-au așezat în saci, tăcuți. Cînd soarele era la umărul lor, preotul s-a oprit. A întins brațele, obosit.

– Să facem o pauză!

– Să facem! a zis Moritz.

S-au îndreptat spre sacii plini cu mere. Apoi s-au așezat, unul pe un sac, celălalt pe alt sac. Preotul a căutat în buzunarul pantalonilor pachetul de țigări pe care îl aducea întotdeauna pentru Moritz și i l-a întins.

– Parcă voiai să-mi spui ceva, a zis preotul.

– Voiam, părinte!

Moritz și-a aprins țigara și a aruncat chibritul în iarbă, uitîndu-se la el cum se stinge. Acum îi era greu să-i spuie preotului că pleacă. Ar fi vrut să amîne.

– Să-ți spun eu întîi ce veste bună am pentru tine! a zis preotul.

Lui Moritz îi părea bine că nu trebuie să vorbească încă despre plecare.

– Camera cea mică de lîngă bucătărie stă goală, a zis preotul. M-am gîndit că ar fi bine să te muți tu în ea. Preoteasa

a spoit-o și a pus perdeluțe la ferestre și așternuturi curate. Acasă la voi tot nu este loc. Tu și bătrîni aveți numai o încăpere. Mîine, cînd vii, adu-ți lucrurile!

– Mîine nu vin la lucru!

– Atunci, poimîine! a zis preotul. Camera este de azi înainte a ta!

– Nu mai vin deloc la lucru, a zis Moritz. Mîine plec în America!

– Mîine?

Preotul a deschis ochii mari.

– Mîine! La răsăritul soarelui!

Vocea lui Moritz era hotărîtă. Dar era aburită de o caldă părere de rău. Și de puțină jenă.

– Am primit scrisoare că vaporul e la Constanța. Stă numai trei zile în port!

Preotul știa că Johann Moritz vrea să plece în America. Mulți țărani tineri pleacă în America și, după doi sau trei ani, se întorc în sat cu bani și își cumpără pămînt. Țăranii care au fost în America au cele mai frumoase gospodării din Fîntîna. Preotului îi părea bine că și Moritz va pleca. După cîțiva ani, va avea și el o gospodărie frumoasă în sat. Nu știa însă că pleacă așa de curînd. Nu-i spusese nimic pînă în clipa aceea. Și lucraseră toată vremea umăr lîngă umăr. În fiecare zi.

– Abia ieri am primit scrisoarea, a zis Moritz.

– Pleci singur?

– Cu Ghiță Ion! a zis Moritz. Ne angajăm pe vapor, ca să lucrăm la cazane. În felul ăsta nu trebuie să plătim pentru drum decît 500 de lei de căciulă. Are el un prieten la Constanța, chiar în port, care a vorbit să fim angajați pe vapor.

Preotul i-a urat noroc mult; însă îi părea rău că se desparte de el. Johann Moritz era tînăr. Era muncitor. Era om de

omenie. Dar era sărac. Nu avea nici o palmă de pămînt.

În restul zilei, culegînd merele, cei doi bărbați mai mult au tăcut. Cînd și cînd, bătrînul povestea despre America; Moritz asculta.

De cîteva ori a oftat. Îi părea acum și lui rău că pleacă. Seara, după ce și-a luat simbria, Moritz a stat cu ochii plecați în fața preotului. A întîrziat încă o clipă, deși nu era necesar. Nu se putea despărți. Bătrînul l-a bătut pe umăr.

– Să-mi scrii, cînd ajungi acolo! a zis preotul. Mîine dimineață, vino să-ți dau un pachet cu mîncare pentru drum!

După ce i-a numărat încă cinci bancnote de o sută, în afară de simbria, preotul a zis:

– Vino cînd s-o lumina de ziuă! Bate la fereastra mea încet; e bine să nu audă preoteasa. Știi, femeile sînt mai zgîrcite. Eu pregătesc sacul cu merinde din seara asta. Cînd vrei să pleci?

– La răsăritul soarelui, mă întîlnesc cu Ghiță Ion la marginea satului.

– Tocmai bine ai timp să treci întîi pe la mine. Altfel, ți-aș fi spus să vii în seara asta.

– Mai bine mîine! a zis Johann Moritz.

Se gîndea că în seara aceea îl aștepta Suzana. Apoi a plecat.

3.

Preotul Korugă a așezat rucsacul cu provizii lîngă perețe, sub fereastră. A stins lumina. Pe urmă a intrat în pat.

Înainte de a închide ochii, s-a gândit la călătoria lui Johann Moritz spre America. Când pregătise sacul cu merinde, avusese senzația că pleacă el. Cu treizeci de ani în urmă, își făcuse și el geamantanele să plece. De-abia își luase titlul de doctor în teologie și fusese angajat misionar de colonia ortodoxă din Michigan. Cu o săptămînă înainte de plecare, a trimis telegramă că renunță la post. O cunoscuse pe preoteasa lui și s-a căsătorit. De atunci este paroh al bisericii din Fîntîna. Satul este mic. Viața, aspră. După sosirea în Fîntîna, i-a părut rău că renunțase la plecare. Dar era prea tîrziu. America a rămas un vis neîmplinit. De cîte ori pleacă un țaran peste ocean, el îi dă țigări, mîncare, bani de drum, și îl roagă să îi scrie decolo. Acestea toate le făcea ascunzîndu-se de preoteasă. Ea nu s-ar fi opus. Dar bătrînul avea senzația că atunci cînd se gîndește la America îi este oarecum infidel soției. El renunțase la America pentru ea. Rivalitatea rămăsese însă ascunsă – și lupta se mai dădea încă între cele două dragoste. Plecarea lui Johann Moritz era însă altfel decît celelalte. Moritz era omul lui de încredere. De aceea simțea că, odată cu sosirea lui Moritz pe pămîntul Americii, pășea și o parte din ființa lui în Lumea Nouă.

*

Afară era lună plină. Preotul Alexandru Korugă nu putea adormi. S-a ridicat din pat. A aprins lumina. A căutat în bibliotecă, ale cărei rafturi acopereau trei pereți, de jos pînă în tavan. A scos o carte. Înainte de a o deschide, s-a uitat la rafturile pline. Erau cărți englezești, germane, franțuzești și italienești, în alt raft erau clasicii, în grecește și latinește. Fiecare din aceste cărți îi fusese prietenă în cursul celor treizeci de ani

de cînd locuiește în Fîntîna. Uneori se întrebă de ce nu a făcut o carieră universitară. Prietenii îl sfătuiseră să vină la Universitatea din București sau la cea din Iași. De două ori i s-a oferit catedra de Istorie a Bisericii. El a refuzat. Și nu i-a părut rău că a refuzat. Aici, în Fîntîna lui, oficia serviciul religios în fiecare duminică și sărbătoare, iar în restul săptămînii făcea agricultură, albinărit și pomicultură. Seara citea. Viitorul îl accepta așa cum îl primea din mîinile destinului. O singură dată căutase să forțeze destinul: cînd voise să plece în America. Utilizase toate forțele lui omenești ca să plece. Și, deși nu a neglijat nimic, n-a plecat. A rămas pe loc. Intervenise un fapt neprevăzut. De atunci, nu-și mai face planuri de viitor în care să creadă cu certitudine că se vor realiza.

Preotul a pus cartea la loc, în raft. „Oare îmi pare rău cu adevărat că n-am plecat în America acum treizeci de ani?” s-a întreat. „Dacă nu-mi pare rău, atunci de ce am *Reisefieber*¹ acum, cînd pleacă Johann Moritz?” Înelindu-se cu cuvertura, s-a gîndit: „Nu e părerea de rău că n-am plecat. E durerea nostalgiei după un lucru despre care avem iluzia că există, dar pe care nu-l dobîndim niciodată. Dacă atingem cu simțurile acel lucru, constatăm că el nu este ceea ce doream noi. Poate că America nu este ceea ce caut. Este numai pretextul căutării. America e o invenție a nostalgiei noastre. Poate că durerea de a nu fi cunoscut America este mai mică decît durerea pe care aș fi avut-o dacă aș fi cunoscut-o”.

Totuși, preotul Korugă n-a putut adormi. Era emoționat. Aștepta să se lumineze de ziuă, ca și cum el ar fi fost acela care trebuia să se întîlnească la marginea satului cu Ghiță Ion

¹ Neliniștea călătoriei (germ.).

și să plece la Constanța, unde îi așteaptă vaporul care „nu stă decît trei zile în port”.

Cînd s-a deșteptat, era încă întuneric. Dar cocoșii cîntaseră de ziuă. A deschis fereastra. Drumul era pustiu. Satul era învăluit într-o ceață albicioasă. Preotul a desfăcut sacul, care era rezemat de perete, și a pus înăuntru cutia de țigări de pe masă. „Dacă Johann Moritz pleacă, nu mai am cui da țigările să le fumeze. Pentru el le cumpărasem” – și-a zis. Fereastra începuse să se lumineze. Pe drum s-au auzit pași. Au trecut pe lîngă poartă și s-au stins în depărtare. „Dacă nu se grăbește, are să întîrzie la întîlnire” – și-a zis preotul. Apoi a ieșit în cerdac. S-a spălat cu apă rece. Moritz nu era în curte, ca să vină să-i toarne pe mîini.

Soarele răsărise; Johann Moritz nu venise încă. Preotul l-a așteptat pînă la amiază. Pe urmă și-a închipuit că Moritz s-a deșteptat tîrziu și nu a mai avut timp să treacă să-și ia sacul cu alimente, înainte de a pleca. „Păcat că n-a venit! îi împachetasem merinde pentru trei săptămîni” și-a zis preotul. „Ar fi avut și în America pentru primele zile!”

– Vino la masă, Alexandre! a spus preoteasa.

Apăruse în pragul ușii.

– Imediat! a răspuns preotul.

A împins sacul sub pat. L-a împins cu durerea cu care dai deoparte un lucru la care trebuie să renunți împotriva dorinței tale: dar pentru totdeauna. Ultima lui șansă de a ajunge în America, fie și „prin procură”, era pierdută. Așa cum făcuse cu treizeci de ani în urmă.

Se duse la masă. „Prin Johann Moritz, dacă ar fi luat sacul, mi s-ar fi părut că eu însumi călătoresc. *Qui facit per alium facit per se.*² Păcat că n-a venit!” – și-a zis.

² Cine face prin altul face prin sine (lat.).

*

În odaia Iolande – soția lui Iorgu Iordan – e încă lumină. O lumină albă, gingașă: înainte de a răzbate prin fereastră, trece prin abajurul de mătase.

Lumea spune că Iolanda este o femeie nefericită. A venit în sat, împreună cu Iorgu Iordan, acum douăzeci și cinci de ani. Au poposit călări la cîrciuma satului. Nimeni nu știa de unde vin. Se vedea însă că vin de departe. Ea era româncă – el, nu.

Mai tîrziu, s-a aflat că vin din Ungaria. Erau îmbrăcați amîndoi cu șube mari, îmblănite. După ce au mîncat friptură și au băut vin – el, înghițind porții duble, iar ea, abia atingîndu-se de mîncare și băutură, ca o vrabie, au dormit amîndoi în camera cîrciumarului. Peste trei zile s-a știut că rămîn în sat pentru totdeauna, iar după cîteva săptămîni au cumpărat cîrciuma. De atunci locuiesc în Fîntîna. Cînd au venit, Iorgu Iordan nu știa românește. Acum vorbește bine. În sat, nu sînt însă prieteni cu nimeni. Nici cînd au avut un copil, pe Suzana, nu l-au dat să învețe la școala din sat, ca să nu se împrietenească cu copiii țăranilor. Suzana a învățat carte la oraș. Sătenii nu o văd pe Iolanda decît atunci cînd se duce la biserica ortodoxă sau cînd se duce la oraș, în trăsură, lîngă Iorgu Iordan, mică numai jumătate cît trupul uriașului. Are părul blond ca mătasea de borangic și ochii albaștri. Suzana seamănă cu mama ei ca două picături de apă. Asta-i tot ce se știe despre Iorgu Iordan. Într-o iarnă, a împușcat un om care voia să-i intre în casă. L-a împușcat cu arma de vînătoare, drept în frunte. Jandarmii au spus că Iorgu Iordan era în dreptul lui să împuște pe cineva care intra noaptea în casa lui ca să-i fure banii. Sătenii n-au fost de aceeași părere cu jandarmii. Ei au zis că omorul rămîne omor. Dar faptele au început să se uite.